

Příběh Alexandra Hakena podle syna Viktora

Příběh mého otce

Jmenoval se Alexandr Haken. Narodil se českým rodičům ve Sklíni ukrajinské na Volyni 24. 4. 1908, jako jeden ze sedmi dětí /čtyři chlapci a tři děvčata/. To, proč jsem se rozhodl, že se pokusím tento příběh povyprávět, byla výzva naší předsedkyně paní Mgr. Martinkové ve Zpravodaji 1/2018 o napsání „Medailonku“ o někom z rodiny.

Tak tedy:

Prarodiče tatínka byli jedni ze tří rodin, které koupily po příchodu z Čech kolem roku 1848 do tehdejšího carského Ruska od polského šlechtice poměrně velký statek, /Folvárek/, údajně velmi pěkně vybudovaný. Ty další rodiny byli Pichrtovi a Novákoví. Pozemky byly v okolí statku, všechny na rovině se známou kvalitou půdy.

Ukrajinská Sklín se nachází 6 km od bývalého okresního města Sienkevičovka a asi 30 km od města Lucka.

Můj dědeček Pavel Haken byl také vojákem České družiny na Rusi a zúčastnil se bojů u Zborova. Po skončení 1. světové války se vrátil domů k rodině, kde na něho čekalo šest dětí jako schůdečků, sedmé děvčátko se narodilo po válce. Všechny děti jak bylo tehdy samozřejmostí od mala tvrdě pracovaly, což jim pro život bylo významně prospěšné. Dědeček byl údajně velmi přísný. Jak děti dospívaly, tak postupně z domova odcházely. Jaroslav a Eda po ukončení Gymnázia v Lucku s odstupem šesti roků odešli studovat do Prahy, Josef odjel do Argentiny, dvě děvčata se provdala, jedna zemřela ve věku 20 roků a na hospodářství zůstal jen můj táta.

Když jsme v roce 1947 dojeli do Československa a následně se všichni sjeli při různých příležitostech většinou u rodičů v Olbramovicích, protože někteří byli v Žatci, někteří v Chebu a Eda v Praze. Vzpomínali na mládí, na to jaký byl v rodině režim. Jaká byla autorita jejich tatínek, jak ho všichni respektovali a uctívali. Dědeček seděl a poslouchal, vůbec se k tomu nevyjadřoval. V roce 1959 se odstěhovali s babičkou do Krásné Lípy u Rumburka k jedné dceři. Zemřel v roce 1969 ve věku 89 roků a je pohřben v rodinném hrobě na hřbitově v Žatci.

Ted' zase zpátky na Volyn. Tato část Ukrajiny, jak známo, byla v letech 1919-1939 pod polskou nadvládou. Tehdy se tam obyvatelům dařilo nejlépe, zejména Čechům, kteří byli na tamní zvyky mimořádně pracovití. Mimo intenzivního pěstování obilovin a jiných zemědělských plodin se značná pozornost věnovala chovu dobytka a koní. Dědeček a Pichrtovi měli plemenný chov koní, Pichrtovi Arabské a dědeček Hanoverské plemeno. Když hříbata dorostla do požadovaného stáří a ta, která odpovídala standardu, s těmi pak jezdili do Polska na aukce. Když uspěli, za hříbata dostali polské „zlatky“. Utržené peníze samozřejmě investovali do hospodářství.

Stáje pro koně byly na Folvárku nejhonosnějšími stavbami. Obvodové zdvo z hlazených pálených cihel, pěkně spárovaných. Střecha krytá pozinkovaným plechem, jako obytné budovy. Ještě když jsem navštívil svoje rodiště, naposledy v roce 2008, byla budova stáji v původním stavu. Včetně původní krytiny, na které se však již objevovaly zkorodované fleky. Široké dveře z tvrdého dřeva, rovněž původní, přepásané dvěma kovovými závory, zajištěné silnými visacími zámky. Dle vyjádření místních se konárna využívá jako sklad různého materiálu ve vlastnictví „Selorady“ /místního obecního úřadu/.

Ale abych se vrátil do historie. V interiéru stáje byly dva kotce z ocelových mříží, tak jak je dnes vidíme v různých zařízeních pro chov koní, pro klisny s hříbaty a čtyři nebo šest stání vazných, to už si nepamatuji a není koho se zeptat. Nad chodbou u boční stěny pod stropem byla zavěšená pryčna /palanda/, na které spával hlídač koní. To proto, že kdyby se některý z koní v noci odvázal, tak aby se okamžitě zakročilo. Zejména šlo o hřebce, kteří tam bývali dva až tři. Tuto „funkci“ dědeček nesvěřil nikomu cizímu, takže dozorem byl pověřen syn Sáša, který jediný zbyl doma. U koní spával do svých 28 let, kdy se oženil. Po svatbě dostali novomanželé vejměnek. Na místo hlídače koní poté nastoupil jeden z vnuků dědečkovy sestry, který byl svědomitý a zvládal i jiné práce, kterých bylo v hospodářství vždy dost. Obytný dům byl poměrně veliký, rozdělen na hlavní stan a vejměnek. Vejměnek, jak sem se již zmínil, obsadili později moji rodiče. Tak to zůstalo až do doby, kdy tatínek odešel s ostatními volyňskými muži do války. Mělo to svoji logiku. Scházely a sjížděly se při různých příležitostech děti s vnoučaty, eventuálně ještě další příbuzní a to obyčejně na dva až tři dny /velikonoce, posvícení, vánoce/, takže bylo potřeba hodně místa. Všichni přijeli koňským spřežením. Koně byli ustájeni ve stodole, stodola byla jako samostatná velká dřevěná budova, která byla uvnitř přizpůsobena k uvázání většího počtu koní. Za vazným hranoem v tzv. párníku bylo vždy dostatek kvalitního sena, aby ani koně při příležitosti takových hostin netrpěli hladem. Od roku 1941, kdy došlo i k německé okupaci Ukrajiny, do roku 1944 přišli všichni hospodáři téměř o všechno dobytek, především o koně. Nejen Němci, ale různé bojůvky, které rabovaly výhradně v noci. Ne tak Banderovci, to byli frajeři. V noci poslali kurýra a ten rozvezl písemné příkazy co, kdo, kam a kterou noc má dodat. Měli přesný přehled o tom, kdo má jaké koně, jaký dobytek a jaká prasata, samozřejmě vhodná na porážku. Nikdo si nedovolil neposlechnout nebo něco vyzradit. Pokud se tak stalo, některou následující noc přijela trestná výprava a zavolali hospodáře ven a hned u vchodu ho

Příběh Alexandra Hakena podle syna Viktora

zastřelili. Bylo jedno, jestli to byl Čech, Ukrajinec nebo ještě nějaký potomek Poláků. V takových případech nic nevzali a hned odjeli.

Podobnou výzvu dostal tatínek současně se sousedem, který měl jednoho podobného koně jako tatínek. Termín a místo – příští noc a Kiverocký les. Všichni věděli, kde to je, ale já nevím jak to bylo daleko. Čas – půlnoc. Na kraji lesa čekali „chlopci“ /tak se říkalo Banderovcům/, koně si převzali, dali instrukce dárcům, jak se mají chovat a co říkat v případě setkání s partyzány nebo jinými ozbrojenými strážci zákona /Stribky/. Starší čtenář čtenář jistě ví, o koho se jednalo. Nikdo se nikdy nedověděl, kde mají tito chlopce v rozlehlých lesích stáb, protože to si uměli pohlídat. Tatínek se sousedem šli domů samozřejmě pěšky, a když přišli, bylo poledne. Všichni byli rádi, že muži jsou živi a zdraví, protože ne vždy to tak dopadlo. Ještě bych se krátce vrátil k těm našim koním. Byl to krásný pár tamavých hnědáků, bez jakýchkoliv znaků, na to si velice dobře pamatuji a vůbec na všechno, co se v té době u nás odehrávalo. Na ty koně byl tatínek velice pyšný, protože takový pár koní v okolí nikdo neměl. Klisnu měl tatínek z vlastního chovu a hřebce si koupil od jiného hospodáře, který se tomu obchodu dlouho bránil. Tatínek se nedal odbýt vím jenom to, že tam kvůli koňovi byl mockrát, až si ho jednou dovedl domů, a to myslím, že se nikdo nedozvěděl, kolik peněz za něho dal. Bohužel se z toho krasavce dlouho netěšil. Klisnička osiřela, ale ne nadlouho, zhruba za dva týdny projížděli vesnicí ruští partyzáni na koních, zajeli na náš dvůr napojit koně a také sebe, koně a také sebe trochu nakrmit. Byli všichni obyčejně hladoví a koně uhnání a do krajnosti vyčerpaní. Až se chlapci posilnili, tak tovaryšc načátník že se ještě podívá do stáje pro koně a bylo to. Jen si nechal přehodit sedlo. Připomínky se rovněž nepřijímaly, toho svého chudáka dal tatínkovi, aby si ho odvedl do stáje. Jakmile ho tatínek dal trochu do formy a koně si odpočal, zastavila tam jiná skupina a konika si vzali s sebou. Tentokrát ale nenechali žádnou náhradu. Je však nutno podotknout, že tito lidé se chovali velice slušně a uznale. V té době už válka trvala tři roky a oni něco zažili. Vše bylo „za rodinu“. Tyto příběhy se udály mezi podzimem roku 1943 a jarem 1944, tedy dobou, kdy v březnu a začátkem dubna se formovaly v Lucku a Rovně jednotky 1. čs. Armádního sboru. V té době k nám přijel v nějakém terénním autě za doprovodu p. Václava Pichrta tuším kpt. Mesner, jméno si pamatuji přesně, hodnost již tak ne. Přijeli dojednat s dědečkem a tatínkem svod a porážku dobytka hovězího, vepřového a ovcí ze širokého okolí. Zřejmě u nás to bylo proto, že dvůr byl prostorný a obehnan stavbami a rozlehlými sady, které byly oploceny, takže ze žádné strany tam nebylo vidět. Druhý den se sešli muži, kteří se do vojska hlásili, zbudovali provizorní stoly a hrazdy na zavěšení poražených zvířat a další den to začalo. Přijel opět kpt. Mesner v doprovodu tentokrát několika nákladních aut, na která se rozpuřená zvířata nakládala a rozvázala k vojenským útvarům. Já si to živě pamatuji, protože jsem byl s tatínkem, ale nesměl jsem překážet. Bylo mně tehdy sedm let, ale do školy jsem začal chodit až po prázdninách. O této akci píšu proto, že se tak trochu oklikou chci dostat k další pasáži o tatínkovi a koních. Když probíhaly ty práce, o kterých jsem se zmínil, přišel za tatínkem dědečkům kamarád – pan Veselý a vedl dva krásné mladé koně, vranku a kaštana. Bylo pro všechny záhadou, že p. Veselému ty koně nikdo nesebral. Když přišel, tak řekl: Sášo, vem ty koně sebou na frontu, mně by je stejně chlopce sebrali, vy je tam budete potřebovat a ty se o ně jistě dobře postaráš. Náš Pepa je mladej a odjíždí s kamarádama, to by nebylo k ničemu. Pepa s sebou vzal kamarádku Toničku Holcovou. Samozřejmě při odvodu je rozdělili, během války se údajně setkali jenom jednou. Tonička byla sanitářkou a Pepa nebyl ani raněný. Oba přežili válku bez úhony, po válce Tonička zůstala někde na Žatecku, Pepa přijel se svými krajany do Olbramovic. Když přijeli Holcovi v roce 47 do Olbramovic u Moravského Krumlova, Tonička se tam objevila také, ale Pepa už byl ženatý. Po čase se provdala za muže ze Slovenska a potom všichni žili až do smrti v Olbramovicích.

Ale zpět ke koňům. Téměř současně s p. Veselým přivedl člověk starší nádhernou světlou hnědku středního rázu s trochu odrostlejší hřibětem. Musel být ze vzdálenější vesnice, protože jsem ho neznal. A zase se scénář opakoval. Sášo vem ji sebou na frontu, ona vám poslouží a hřibě až povyroste tak dáš nějakému hospodáři. Kpt. Mesner vystavil všem dárcům nějaká potvrzení a tím to končilo. Pro tatínka začalo tak jako pro všechny, kteří narukovali do Svobodovy armády nové velmi náročné období s tím, že měl na starosti ještě koně. V době, kdy se mu podařilo sestavit ten zmíněný pěkný pár hnědáků, si koupil ještě od někoho nové postroje. Říkalo se jim „Anglické chomouty“, ty se používaly jen při slavnostních příležitostech. O ty nepřišel, ty nikdo v té době k ničemu nepotřeboval. Tatínek je tedy ihned oprášil a naleštil, vyvezl z kolny bryčku a připravoval se na odjezd. Přibalil s sebou sedlářské nářadí a něco vyčiněných kůží, protože postroje na koně si uměl opravit sám. Dál už nevím, protože jsem šel spát a všichni kdo šli k odvodu do Lucka odjeli v noci a tatínka jsem potom dlouho neviděl. Porážkové provizorní zařízení příští den staří sousedé s dědečkem zlikvidovali.

S těmi dvěma koňmi a bryčkou zůstal tatínek u štábu gen. Svobody celý zbytek války. Kde skončila krásná hnědku a její hřibátko to už nevím, ale jistě mně to tatínek po válce vyprávěl. Vyprávěl nám toho hodně a z toho jsem si dost zapamatoval. Např. to, že mimo svých koní také pečoval o koně gen. Svobody a na něm jezdil na pozorovatelnu se zprávami od radistů. Na pozorovatelně byl často s gen. Svobodou jeho spolubojovník z vojenského útvaru v Kroměříži poválečný velitel vojenské akademie gen. Dočkal.

Příběh Alexandra Hakena podle syna Viktora

Nepamatuji si jakou hodnotu měl tehdy. Ale rovněž z vyprávění vzpomínám na to, že u radistů sloužila u štábu mladičká a velice hezká dívenka, do které se důstojník Dočkal zadíval a ona jak už to bývá, do něho. Jmenovala se Marusja, ale všichni jí říkali Májka. Když se dostala k nějaké dobrotě nebo pamlsku, tak se vždy chtěla podělit s Jaroslavem. Pokud byl zrovna na pozorovatelně a tatínek tam jel, tak Jaroslavovi něco málo posílala a řekla: „Sáša jak ty jemu to nedáš, to já těbja zastrelím!“.

Po válce se generál Dočkal s Májou vzali a tatínkovo přátelství s nimi během bojů upevnilo natolik, že se jako rodiny stýkaly až do doby, kdy zemřeli moji rodiče. Vráťím se zase na začátek roku 45, kdy naše vojska přešla hranice, a úporné boje pokračovaly na Východním Slovensku. Pokud někdo ze ctěných čtenářů pamatuje a viděl válečný film „Z Buzuluky do Prahy“, je tam záběr z toho, jak gen. Svoboda jede na koni potokem a před sebou má na dlouhé otěži jiného koně. To proto, aby ten kůň v případě, že by tam byla mina, tuto vyšlápl. To se také stalo, mina prvního koně usmrtila, druhému ani panu generálovi se nic nestalo. Píšu to proto, že mně tatínek dávno před tím, než byl zmíněný film natočen o tomto příběhu vyprávěl. Začátkem roku 45, kdy už byla naše armáda na Slovensku, napadalo na horách spousta sněhu. Nebylo tedy už možné jezdit kamkoli bryčkou. Tatínek to vyřešil tak, že v některé vesnici si našel nějaké sáně, z bryčky sundal kola, při přesouvání štábu bryčku naložil na sáně a jel. Také anglické postroje dávno vzaly zaskvě. Nahradil je těmi, jaké se tehdy používaly u armády a ještě dodnes se používají na Ukrajině. Říká se jim „Pulšosy“. Je to vidět na přiložené fotografii. Takto dojel tatínek až někde k Žilině, tam končil sněh, nasadil tedy na bryčku kola, sáně zanechal jednomu ze slovenských vesničanů, dostal za sáně trochu krmení pro koně a jel dál. Na Moravu, do Čech a ku Praze. Když přijela Svobodova armáda do Prahy, bylo již po válce. Tatínek se dal trochu do pořádku a vydal se hledat Národní divadlo. Nebyl to údajně žádný problém, protože to každý civilista, kterého se zeptal, rád řekl. Přijel tedy k ND, koně uvázal k nějakému sloupu a šel dál. Když přišel do vstupní haly, hned ho oslovil vrátný, asi se trochu polekal, protože měl tatínek přes rameno samopal, ale zeptal se, co si přeje. Na to tatínek, že hledá bratra, že se jmenuje Eduard Haken a jestli tam náhodou není. Byl tam, vrátný ho hned zavola, Eda okamžitě přiběhl a došlo samozřejmě k dojemnému setkání. Plakali oba. Potom se scházeli téměř denně, podle toho, kdy měl Eda volno v divadle. Tatínek po návratu z prvního setkání informoval své dva švagry Zárybnického a Pichrta a několik bratranců, kteří přežili a že na příští schůzku mají přijít všichni. Tak se také stalo. Protože nikdy žádný v Praze nebyl a Eda jako svobodný pán bydlel v podnájmu v nějaké malé světničce, trávili čas společnými procházkami po Praze a zejména jejich památkách. Později se těchto vycházek zúčastňovala také Marie Glázrová, pozdější Edova žena. Nepamatuji si, jak dlouho vojáci v Praze pobýli. Zřejmě to ale dlouho nebylo. Stačilo to však na to, aby gen. Svoboda informoval o probíhajících jednáních mezi prezidentem Benešem a Stalinem. Pro začátek o obsazení Sudet demobilizovanými vojáky Svobodovy armády. Jednalo se především o zemědělské usedlosti. Tato informace stačila tatínkovi k tomu, aby se rozhodl co s koňmi, kteří ho odvezli ze Sklíně až do Prahy. Jednak to byli koně lehčího rázu, čili na zemědělské práce méně vhodné a pak i ty válečné útrapy na koních zanechaly značné následky. Tatínek se tedy rozhodl, že pokud najde vhodnější, tak je vymění. To se mu podařilo ještě v Praze. Narazil na pár grošovaných běloušů středního rázu, typu selského koně, údajně je vyměnil s drožkářem, kterých v Praze jezdilo hodně. Při přesunu vojáků – Volyňáků – do Žateckých kasáren pokračoval po vlastní ose. Koně mu armáda ponechala, bryčku měl vlastní, tak si mohl pískat. Hlavně že se vrátil živ a zdrav, což se bohužel ne všem podařilo. V Žatci dostali vojáci seznam, - dnes by se řeklo regionů- v pohraničí Čech a Moravy a mohli si vybírat. Nebylo žádoucí, aby zůstali všichni pohromadě. Jeden takový menší okruh osídlení Volyňe byly obce Vilhemovka, Sklíně česká a Sklíně Folvárek. Řešilo se, kdo pojedede na Moravu a kdo zůstane na Žatecku. Většina Vilhemovských si vybrala Moravu, následně byly okresní osídlovací komisi určeny Olbramovice, podobně si vybrali občané Sklíně České – asi jedna třetina – z toho některé rodiny dostaly umístěnku do sousedních obcí Našiměřic a Kubšic. Folvářští šli všichni svorně do Olbramovic. Část Vilhemovských i Sklinských zůstala na Žatecku nebo přímo v Žatci. Zástupci skupiny, která se rozhodla pro jižní Moravu se vydali napřed do Krumlova na okres a poté pěšky 12 km do Olbramovic. Uvítání bylo údajně v obou případech mírně řečeno vlažné, v Olbramovicích tento postoj u některých radních přetrvával až do konce padesátých let. Po dojednání podmínek pro rezervaci usedlosti a následné stěhování se delegace vrátila do Žatce, vyřídili potřebné formality, objednali transport pro tatínkovy koně a bryčku, byl dokonce připojen nákladní vagon, takže se mohli vydat na Moravu. Zastavili v železniční stanici Rakšice u Moravského Krumlova. Začala pro všechny další etapa nelehkého života. Většina hospodářství byla vybydlena, některá vyrabovaná. Nejtěžší pro ně bylo to, že museli na rodiny čekat dva roky a práce na hospodářství zvládat sami, popřípadě vzájemnou pomocí. Tatínkova bryčka se po letech vrátila do Prahy do Vojenského muzea, kde je k vidění dodnes. O různých příbězích které tatínek prožíval v poválečném období by se toho dalo napsat ještě hodně. Protože se při hospodářství věnoval dále chovu koní a také byl náruživým myslivcem, s flintou chodil do osmdesáti roků. Zemřel v roce 1995 ve věku 87 roků. Ale to zase někdy příště, samozřejmě pokud budu schopen.

S tichou vzpomínkou syn Viktor